

Călin CĂLIMAN

Sfârșit de an cinematografic

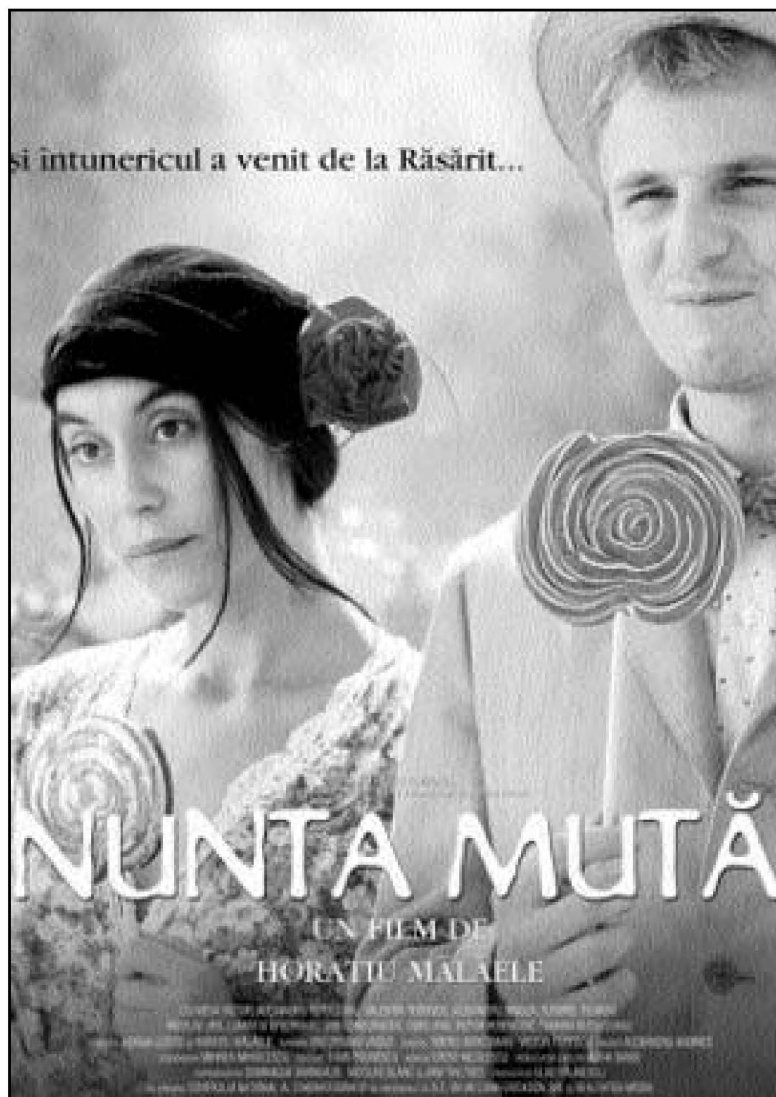
Pentru cinematograful românesc, anul 2008, cu un film deosebit de valoros la activ precum *Restul e tăcere* de Nae Caranfil (despre care am scris, pe larg, la ora premierei, în revista "Caiete Critice"), cu o indiscutabilă confirmare, cum ar fi aceea a tânărului regizor Radu Muntean (prezent pe ecrane cu *Boogie*, după filmele din anii trecuți *Furia* și *Hârtia va fi albastră*), cu noi creații ale unor regizori consacrați precum Mircea Daneliuc (*Legiunea străină*) sau Nicolae Mărgineanu (*Schimb valutar*), poate fi considerat un an fast, chiar dacă, în ansamblul său, n-a reeditat amplitudinea estetică a anului precedent, cu filme tinere de mare rezonanță internă și internațională precum *4 luni, 3 săptămâni și 2 zile* de Cristian Mungiu sau *California dreamin'* de Cristian Nemescu și chiar dacă, nici din punct de vedere cantitativ, producția n-a fost foarte convingătoare. Nu putem încheia însă „bilanțul” anului 2008 fără a aminti și debutul regizoral promițător dinspre sfârșitul anului al actorului Horațiu Mălăele, prezent pe ecrane cu lung-metrajul „de autor” *Nunta mută*. Pentru că în prezentul comentariu

mi-am propus să vorbesc, în principal, despre sfârșitul anului cinematografic, înainte de orice altceva, câteva vorbe despre primul film regizat de Horațiu Mălăele, prezentat în premieră publică (fără o publicitate corespunzătoare), în luna noiembrie.

Nunta mută este, cum spuneam, un film „de autor”, chiar dacă scenaristul Horațiu Mălăele s-a consultat, pentru definitivarea scenariului, cu talentatul scriitor Adrian Lustig. Deși regizorul avea doar un an în perioada desfășurării acțiunii (primăvara anului 1953), așa numitul „obsedant deceniu”, care a marcat decisiv existența multor generații, este evocat pe ecran cu o bună cunoaștere a epocii evocate, nu numai prin detaliile tramei propriuzise, ci prin atmosfera specifică a unui timp anume, a lumii românești de atunci, reconstituită nu neapărat în spirit realist, ci, așa zice, suprarealist. Într-un cătun uitat de lume de la începutul deceniului al șaselea, urma să se desfășoare un eveniment ieșit din comun, nunta unor tineri îndrăgostiți. Numai că, atunci când totul era pregătit și se

părea că nunta respectivă se va desfășura normal, fără impedimente, o veste „teribilă”, ajunsă și acolo, departe de „lumea dezlănțuită”, periclitează evenimentul care polariza viața așezării: murise – în acele prime zile de martie – Stalin. Cer scuze pentru o paranteză extracinematografică. Am prins momentul respectiv în București, ziua înmormântării lui Stalin de acum 55 de ani și jumătate îmi țiuie și acum în urechi: eram pe o bancă în Cișmigiu, cu Nichita Stănescu și două alte colegi de filologie, în timp ce tot orașul răsună de sirene, într-o atmosferă bezmetică de sfârșit (și început?) de lume. Cam așa ar putea fi caracterizat efectul veștii și în sătucul uitat de Dumnezeu, numai că acolo sătenii găsesc soluția continuării petrecerii și în condițiile doliului „sfâșietor” care cuprinsese în acele zile omenirea, punând la cale „nunta mută”, care dă și titlul filmului, până în finalul de-a dreptul tragic, în urma căruia satul respectiv rămâne un sat de văduve. Regizorul-actor se regăsește foarte bine pe sine în acest film, mulți dintre actori împrumutându-i mij-

loacele specifice de expresie, simțindu-se, la rândul lor, foarte bine într-o comedie dramatică sau într-o dramă comică (nu știu cum să-i spun mai corect), familiară temperamentului artistic al actorului devenit regizor. Atât cei doi tineri din rolurile principale, interpretați de Alexandru Potocean – un nume strâns legat de „noul val” cinematografic românesc – și Meda Victor – o tânără de mare viitor și atașant talent, proaspătă absolventă a Facultății de Arte „Hyperion” -, cât și actorii maturi din distribuție, printre care personalități de prim rang ale scenei și ecranului românesc, mulți actori valoroși, precum Luminița Gheorghiu (un personaj de mare autenticitate din lumea satului de odinioară), Valentin Teodorescu (ca de obicei, o forță artistică deosebită, telurică, impresionantă), Victor Rebengiuc, Tamara Buciuceanu (două prezențe „extraordinare”, cum le anunță genericul), Dan Condurache, Tudorel Filimon, Alexandru Bindea, Catrinel Dumitrescu, George Mihăiță (copil în povestea de ieri, o poveste pe care personajul său și-o amintește astăzi, într-o altă lume), participă cu dăruire, se simte, la „nunta mută” care reprezintă, totodată, „debutul vorbitor” al regizorului Horațiu Mălăele. Un desăvârșit director de imagine, precum Vivi Drăgan Vasile, a contribuit eficient, cu talentul, priceperea și experiența sa, la intrarea convingătoare în

rândul regizorilor a actorului Horațiu Mălăele.

Lăsând la o parte moștenirea de lung-metraje a anului cinematografic românesc, pe parcursul lui 2008 am participat, în țară, la importante festivaluri internaționale consacrate cu prioritate documentarului (gen cinematografic care se încorporează să existe, chiar dacă studioul specializat se află într-o prelungită letargie), printre care „Eco-ethno-folk film” la Slătioara sau „Document. Art” la

Câmpulung Muscel, apoi „DaKINO 18” (la care m-am referit, pe larg, în numărul trecut al revistei), iar acum, spre sfârșit de an, „CineMAiubit 12”, un festival studențesc (cu filme documentare, de ficțiune și de animație) care și-a câștigat o binemerită faimă internațională și la care aş vrea să mă refer în continuare. Două premii principale pentru filme documentare au revenit unor studenți ai Facultății de Arte „Hyperion”: Robert Badea a

primit Premiul pentru film documentar „Victor Iliu”, pentru scurt-metrajul *Inimi sfârâmate* (povestea unei inimi, inima reginei Maria), iar Elena Mircea, autoarea filmului *La Campanella* (un superb poem despre viața la țară) a fost distinsă cu Premiul pentru regie de film documentar „Ion Bostan”. Același juriu a acordat Premiul pentru film documentar „Paul Călinescu” producției poloneze *Half Me* de Justyna Tafel din Lodz și Premiul pentru film de ficțiune în format digital scurt-metrajului *Cucul* de Cecilia Felmeri de la Facultatea „Sapientia” din Cluj-Napoca. Marele Premiu în competiția filmelor de ficțiune a revenit unui film bulgar, *Family Therapy* de Petar Valtchanov (povestea cu surprinzător happy-end a unui cuplu de vârstnici, atacat de niște bandiți). Premiul special al juriului în competiția respectivă a revenit regizoarei Anamaria Chioveanu de la U.N.A.T.C. pentru filmul *Lungul drum spre casă*, cu Nicoleta Hâncu și Carmen Moise (mențiuni de interpretare), în timp ce Premiul de regie „Cristian Nemescu” a revenit lui Nemethi Barna (tot de la U.N.A.T.C.) pentru filmul *Rien ne va plus*, cu Richard Bovnoczki (premiul de interpretare masculină). Premiul de interpretare feminină a revenit actriței Andreea Grămoșteanu, protagonista filmului *Pentru el* de Stanca Radu. Premiul pentru film de animație „Ion Popescu Gopo” a recom-

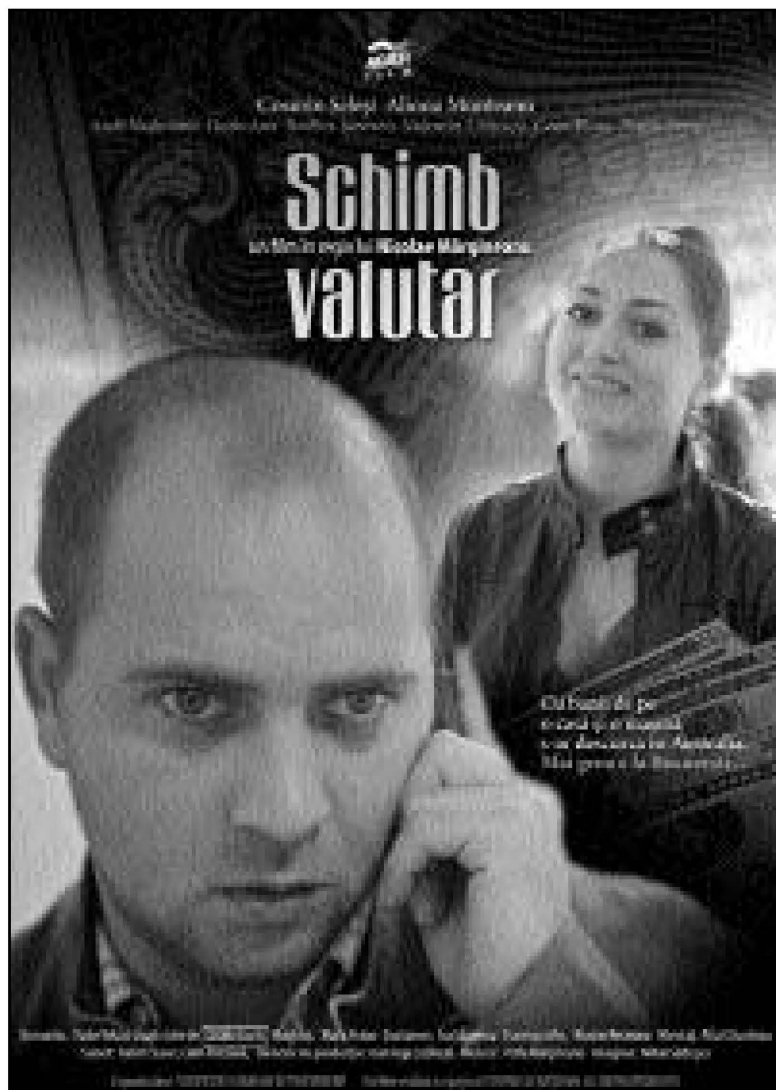
pensat un savuros film german, *Red Rabbit* de Edmont Mayer de la Academia de Film din Baden, Premiul pentru film românesc de animație a revenit filmului *Arhitectura este oarbă* de Oana Cătălina Gheorghiu de la Universitatea de Arhitectură, iar tradiționalul Premiu „Ion Truică” a fost acordat, de către ilustrul regizor-grafician, filmului *Marile speranțe* de Alexei Gubenco (Facultatea de Arte „Hyperion”). Fiind vorba despre filme de animație, să ne reamintim că anul 2008 a fost și anul celei de a treia ediții a Festivalului internațional „Anim’est”, cu surprinzător de multe filme valoroase în program, parte dintre ele românești, deși nici studioul cinematografic specializat în acest gen nu se află în formă prea bună.

În luna decembrie s-a desfășurat (bucurându-se de larg ecou public, mai ales în rândul tineretului) și un prestigios „Festival du Film Français” (în patru săli bucureștene). N-au fost numai filme franceze în acest festival, una dintre secțiuni, de pildă, a fost consacrată aniversării a 40 de ani de existență a programului „Quinzaine des réalisateurs” de la Cannes, în cadrul căreia au fost proiectate filme prezentate acolo, printre care și *Niki & Flo* (Niki Ardelean, colonel în rezervă) de Lucian Pintilie, într-o seară omagială dedicată regizorului, care a debutat cu un recent film al cineastului francez Louis Garrel, *Mes copains*. Dar acest ciclu a cuprins

multe alte nume de cinești marcanți de pe diferite meridiane, printre care Martin Scorsese cu *Mean Streets* (1973), Jim Jarmusch cu *Stranger than Paradise* (1984), Michael Haneke cu *Benny’s Video* (1992), Bong Joon-ho cu *Monstrul* (2006), Albert Serra cu *Honor de cavalleria* (2006), Emmanuel Mouret cu *Vénus et Fleur* (2004). Secțiunea de „Avanpremiere” a Festivalului ne-a dat să înțelegem că (de când filmul european este copios dominat, pe ecranele noastre, de filmul american) au apărut, cu rezultate artistice convingătoare, noi generații de cinești francezi, printre care regizorii Thierry Klifa cu *Le Héros de la famille* (2005), Luc Jacquet cu *Le renard et l’enfant* (2007), Eric Guirado cu *Le fils de l’épiciér* (2007), Laurent Cantet cu *Entre les murs* (2008), „Palme d’or” la Cannes, sau debutul regizoral, cu filmul *Elle s’appelle Sabine*, al actriței Sandrine Bonnaire căreia festivalul i-a dedicat și un „Gros Plan” ca actriță, programând filme mai vechi sau mai noi de Maurice Pialat, Jacques Doillon, Pierre Jolivet sau Saffy Nebbou. Festivalul a cuprins și o retrospectivă a premiantului principal de la Cannes, Laurent Cantet, cu filme mai vechi, de scurt și lung metraj, de la debutul său, din 1994, până astăzi. Filme clasice, precum *Orphée* de Jean Cocteau sau *Le corbeau* de Henri-Georges Clouzot, sau modern-clasice, precum *Playtime* de Jacques Tati sau *Le fils* al fraților Jean-Pierre și Luc Dardenne,

au rulat în cadrul unei prestigioase secțiuni „speciale”, programată la sala „Elvire Popesco”. Tot la sala „Elvire Popesco”, o după-amiază a avut drept motto „Carte blanche à ... Cristi Puiu”, proiecția cuprinzând filmul de referință al acestuia, *Moartea domnului Lăzărescu*. O bucurie pentru cinefilii bucureșteni a fost și programul „Zilele filmului hispanic” (din luna octombrie, la cinematograful bucureștean „Studio”), cu filme spaniole, portugheze, ecuadoriene, cubaneze, uruguayene și mexicane ale unor cineaști prestigioși, precum José Carbacho, Salvador Garcia Ruiz, Cesc Gay, Maria Ripoli, Chema de la Peña, Daniel Andrade, Camilla Guzman, Manuel Nieto, Rubén Imaz, Francisco Vargas: o lume (nu numai cinematografică) prea puțin cunoscută la noi.

Din mai multe motive n-aș vrea să omit din această enumerare a finalului de an cinematografic aniversarea de la Cinemateca Română consacrată regizorului Al G. Croitoru, la împlinirea, în decembrie, a 75 de ani de viață. În primul rând, îmbucurător a fost faptul că sala „Jean Georgescu” a Cinematecii a fost plină până la refuz (de mult n-am mai văzut o sală plină de Cinematecă, deși rulează acolo, mereu, mari filme românești și străine din tezaurul principal al artei a șaptea!). În al doilea rând, a rulat, în cadrul manifestării omagiale, mica bijuterie cinematografică numită *Ano-*

timpul mireselor, o peliculă multipremiată la festivaluri internaționale, cu frumoasa și tânăra Michaela Caracaș-Caramitru și Vistrian Roman, acest scurt metraj fiind un „pui” (de fapt un singur anotimp) al celui mai valoros film realizat vreodată de Al G. Croitoru, *Vârstele omului*, despre care confratele meu într-ale criticii și istoriei de film Tudor Caranfil scria că este „cel mai național film din întreaga istorie a cinematografului românesc” (un „compliment” deloc de

neglijat). Efectiv, cele patru anotimpuri din „vârstele omului”, evocate în filmul de acum aproape patru decenii al regizorului Al G. Croitoru, ca și „anotimpul mireselor” impresionează, puternic, peste ani, atât prin virtuțile etnografice ale evocării cinematografice, cât și prin poezia și însușirile metaforice ale ficțiunii moral-filosofice propuse pe ecran. Sunt filme din – totuși – prelunga istorie a cinematografului național pe care nu avem dreptul să le uităm.